

Útmutató a babáknak és kisgyermekeknek nyújtott könyvtári szolgáltatásokhoz¹

ELSŐ RÉSZ

Jelen útmutató a 0-1 éves babákra és az 1-3 éves kisgyermekekre, illetve családjaikra, valamint a legfiatalabbak korai olvasásfejlesztését támogató intézmények szolgáltatásaira fókuszál.

Bevezetés

Az Egyesült Nemzetek 1989-es Gyermekjogi Egyezménye hangsúlyozza, hogy minden gyermeknek joga van képességei teljes kibontakoztatására, az információkhoz és programokhoz való szabad, ingyenes és egyenlő hozzáféréshez, függetlenül a kortól, a faji, nemi, vallási, nemzeti hovatartozástól, tekintet nélkül a kulturális háttérre, nyelvre, szociális helyzetre, illetve az egyéni készségekre és képességekre.

A könyvtári szolgáltatások elérhetősége a babák és kisgyermekek számára kiemelkedő fontosságú. A korai mentális fejlődéssel kapcsolatos kutatások szerint nagy hatással van a babák és kisgyermek beszédfejlődésére és nyelvelsajátítására, ha beszélnek hozzájuk, énekelnek és olvasnak nekik. A gyermekek környezete jelentősen hozzájárul az olvasást előkészítő készségek fejlesztéséhez. Az olvasásra ösztönző környezet azt is jelenti, hogy elérhetőek benne a megfelelő olvasnivalók. Ehhez a családoknak világszerte szüksége van arra, hogy hozzáférjenek a helyi könyvtárak eszköztárához. A könyvtárral való korai ismerkedés megadja azt a biztonságérzetet, hogy ne féljünk segítséget kérni, hogy

¹ Copyright information: This publication was originally published as Guidelines for Library Services to Babies and Toddlers (2007) in English by The International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA), The Hague, Netherlands. Name of translator: Dr. Judit Béres and Dr. Veronika Szinger. Organisation of translator/ Licensee: National Széchényi Library. Certification: The text of this document has been translated into Hungarian and differences from the original text may occur. This translation is provided for reference purposes only.

a könyvtár az a hely, ahol a kérdésekre választ lehet találni, ezért érdemes megismerni, milyen információforrások és technikai eszközök állnak rendelkezésünkre a könyvtárban. A speciális igényű (pl. kétnyelvű) gyermekek számára még fontosabb, hogy már korán használhassák a könyvtár szolgáltatásait. Ez lesz az intézményes nevelés megalapozója.

Az útmutató célja

Az útmutató célja, hogy világszerte segítséget nyújtson a közkönyvtáraknak a magas minőségű gyermekkönyvtári szolgáltatások kialakításában. Az útmutató eszköz kíván lenni a képzett, de e téren esetleg tapasztalatlan könyvtárosok kezében, akiknek felelősségi körébe tartozik a kisgyermekes családok szolgálata. A legfiatalabb felhasználókat segítő irányelvek szemléletét jól tükrözi az afrikai közmondás: „Egy *egész* falu kell, hogy felnevelj egy gyermeket.”

Célközönség

Az útmutató a gyakorló könyvtárosokat, könyvtárvezetőket és döntéshozókat, valamint a könyvtár- és információtudományi képzések hallgatóit és oktatóit kívánja megszólítani.

MÁSODIK RÉSZ

A gyermekkönyvtárak küldetése

„Azáltal, hogy a dokumentumok és programok széles körét teszik elérhetővé, a könyvtárak lehetőséget biztosítanak a gyermekeknek, hogy megtapasztalják az olvasás örömét, az ismeretszerzés és a képzeleti munka élményét. A gyermekeket és szüleiket meg kellene tanítani arra, miként tudják legjobban használni a könyvtárat, és hogyan fejlesszék képességeiket a nyomtatott és elektronikus média által...A gyermekeket bátorítani kell, hogy már korai életéveikben is kezdjék el látogatni a könyvtárat, ami által nagyobb eséllyel maradnak könyvtárhasználók a későbbiekben is.” (*IFLA/UNESCO fejlesztési irányelvek a közkönyvtárak számára, 2001*)

Azáltal, hogy a közkönyvtár a programok és dokumentumok széles kínálatát tudja biztosítani, lehetőséget nyújt a babáknak, a kisgyermekeknek és az őket gondozó felnőtteknek, hogy a könyvtár olyan hely legyen a számukra, ahol szívesen látják őket, ahol kifejezetten az ő igényeikre szabott tanulást támogató források gazdag választékát érhetik el, illetve ahol megtapasztalhatják a korosztályuknak megfelelő mondókák, dalok, tapintható és képes könyvek élményét. Az, hogy a gyermek részévé válhat egy könyvtár közösségének, olyan korai szociális tapasztalat, amely felébreszti a kíváncsiságot és a képzeletet. A fejlesztő játékok, kirakók és játékos könyvek által a gyermek és gondozója közti tudás elvezet a gyermek és a számára megfelelő könyvek közötti kapcsolathoz.

A nyomtatott irodalomban gazdag környezet az első lépcsőfok az olvasás, majd az írás felé. A korai életszakaszban szerzett pozitív tapasztalat egy egész életre elültetheti a gyermekben az olvasás iránt való érdeklődést, és megteremti a lehetőséget az írott nyelvhasználat megfelelő szintű elsajátításához.

A háromévesnél fiatalabb gyermeket nevelő családok igényeinek kielégítése

A családi nevelés és az egész életen át tartó tanulás kontextusában a háromévesnél fiatalabb gyermekek közkönyvtárakhoz való szabad hozzáférése alapvető emberi jog, amely hozzájárul a számolási készség és literációs tudatosság fejlesztéséhez.

A közkönyvtáraknak minden gyermeket ki kellene szolgálnia, ezért fontos, hogy tekintet nélkül arra, hogy a gyermek fogyatékkal élő vagy sem, mindenki számára elérhetőek legyenek a dokumentumok és a szolgáltatások. Szükséges lenne, hogy a könyvtárak biztosítsanak szolgáltatásokat, többek között kulturális programokat a fogyatékkal élő gyermekek számára is, ami a társadalomba és a könyvtári közösségbe való beilleszkedésüket segíti.

A kétnyelvű családok számára szükséges a többnyelvű és anyanyelvű anyagok biztosítása, hogy erősítsék a gyermekek, gondozóik és az olvasás kapcsolatát.

Különös figyelmet kell fordítani a vidéken élő gyermekekre, akiknek a lakóhelyén egyáltalán nincs könyvtári ellátás. Számukra mozgókönyvtári ellátást és a település helyi létesítményeiben megvalósított programokat kell biztosítani.

A városi gyermekeknek és családjaiknak is lehetnek speciális igényeik. A nagyvárosokban élő lakosság jelentős része is szenved különféle hátrányoktól, amilyen például a szegénység vagy az írástudatlanság. Hatalmas kihívást jelent az e családokban élő gyermekek könyvtári szolgáltatásokkal való elérése. A nagyvárosi, szegénység sújtotta területeken nem csak a babák és a kisgyermekes könyvtári ellátása jelent gondot. A nagyvárosi létforma áldozatait és tipikus problémáit is számba kell vennünk; azokat a szülőket, akiket elcsigáz a felgyorsult életmód és a szolgáltatások zavarba ejtő sokfélesége, vagy azokat, akik a hagyományos családmoddeltől elszigetelten élnek.

Célcsoportok

A legfiatalabb életkorban lévő gyermekek könyvekhez, új technológiákhoz és könyvtári szolgáltatásokhoz való hozzáférése a szülőktől és gondozóktól függ. Ez egyszersmind lehetőséget nyújt a könyvtáraknak, hogy számot vessenek az érintett felnőttek szükségleteivel, és tudatosítsák bennük az olvasás, a könyvek, a multimédia és a könyvtár szerepét a gyermekek fejlődésében.

A gyermekek korai fejlesztésének és a nekik szóló szolgáltatásoknak a célcsoportjai:

- a babák és a háromévesnél fiatalabb gyermekek
- a szülők és más családtagok
- a hivatalos gondviselők
- a kisgyermekgondozók és -nevelők
- az egészségügyi szakemberek
- más felnőttek, akik gyermekekkel, könyvekkel, médiával dolgoznak.

A babáknak és kisgyermekeknek szóló könyvtári szolgáltatások célja

- minden babának és kisgyermeknek jogot biztosítani egy olyan környezetre, ahol ő és családtagjai, illetve bárki, aki gyermekekkel foglalkozik, hozzáférhet a korosztálynak megfelelő játékokhoz, könyvekhez, multimédiához és egyéb forrásokhoz;
- létrehozni egy olyan nyomtatott irodalomban gazdag környezetet, amely ösztönzi az olvasás és a könyvek szeretetét;

- korai hozzáférést biztosítani a multimédiás készségek fejlesztéséhez és a technikai eszközök használatához;
- olyan dokumentumok biztosítása, amelyek be tudják mutatni a társadalom kulturális sokféleségét;
- ösztönözni a babák és kisgyermek beszédfejlődését;
- fejleszteni a nyelvi és kétnyelvű készségeket, különös tekintettel a nyelvi és etnikai kisebbségekre;
- tájékoztatni a szülőket, hogy miért fontos a gyermekeknek szóló hangos olvasás a nyelvi és olvasási készségek fejlesztésében, különös tekintettel a nyelvi és etnikai kisebbségekre;
- bevonni és képezni a szülőket, gondozókat a hangos olvasásra, a könyvek és más dokumentumok használatára, gyarapítani a szülői/nevelői szereppel kapcsolatos ismereteiket, hogy megfelelően támogathassák a gyermek fejlődését és literációs tudatosságát;
- bevonni és képezni a szülőket és gondozókat, hogy melyek a gyermekek életkorának megfelelő dokumentumok, források, amelyek elérhetőek a könyvtárban;
- lehetővé tenni, hogy a gyermekek és szüleik, gondozóik megismerhessék más családok és kultúrák történeteit;
- megszilárdítani a sikerélményben gazdag könyvtárlátogatás szokását, amely egy egész életen át tartó literációs tudáshoz vezet;
- támogatni és összekötni mindazokat, akik a babákkal és kisgyermekkel élnek, gondozzák és nevelik őket most és a jövőben;
- teret kínálni a gyermekek és gondozóik számára, hogy összegyűljenek, megosszák egymással élményeiket, és közösségi élményben legyen részük;
- egy barátságos, befogadó, biztonságos helyet kínálni a gyermekek és családjaik számára.

Szolgáltatások

A gyermekek könyvtári ellátását ugyanolyan fontosnak kell tekinteni, és ugyanúgy kell biztosítani, mint a felnőtteknek nyújtott szolgáltatásokat. A gyermekkönyvtáraknak ki kellene szolgálnia a babák és kisgyermek szükségleteit, ami támogatja a felfedező tanulást, az érzékelést és a későbbi írást-olvasást megalapozó literációs tudatosság fejlesztését.

A gyermekek fejlődésének korai szakaszában be kell vezetni és erősíteni kell olyan literációs készségeket, mint a beszédprodukció, a beszédhanghallás és beszédértés, valamint az olvasás. Ehhez a szülők és gondozók számára rendelkezésre kell álljanak zenék, könyvtárban használható játékszerek, valamint olyan terek, amelyek alkalmasak drámajátékra, a háztartási és a társadalmi ismeretek játékos elsajátítására, a tudományos ismeretterjesztésre. E témákban képzési alkalmakat és kézműves foglalkozásokat kell kínálni a szülők és mindazok számára, akik gyermekekkel foglalkoznak.

A mondókák, ringatók és más énekek, a képeskönyvek és a történetmesélés, vagy az olyan speciális számítógépes programok, mint az interaktív könyvek már egészen kicsi korban is széles tárházát kínálják a gyermekek beszédfejlődését támogató eszközöknek.

Amiképpen a számfogalom és a literációs tudás, az infokommunikációs eszközök használatával kapcsolatos készségek fejlődése is ösztönözhető a korai években, amelyek a

felgyorsított ismeretátadás lehetőségét nyújtják, és a későbbi sikeres élet és karrier során hasznosítható ismeretekkel gazdagítják a gyermekeket.

A babák és kisgyermekek szülei és gondozói számára olyan műhelyfoglalkozásokat kell szervezni, amelyek a családi neveléshez kapcsolódva képzik őket.

Sok ember számára nem a közkönyvtár az első hely, ahova elmegy. Azért, hogy mindenki hozzájusson azon eszközökhöz, amelyek a babák és kisgyermekek fejlesztéséhez szükségesek, a könyvtárnak kell közelebb kerülnie a helyi közösségben élő emberekhez. Az orvosi és kórházi várótermek, a családsegítő központok, a bölcsődékben és családi napközikben elhelyezett kis képeskönyvgyűjtemények kiváló helyek arra, hogy kapcsolatba lépjünk a célcsoportunkkal. Együtt kell működnünk az egészségügyi intézmények dolgozóival, mert ők azok, akiket a kisgyermekes szülők a leggyakrabban látogatnak, és ahol a gyermekek fizikai és mentális fejlődését rendszeresen nyomon követik. A korai évek a legfontosabbak a beszédfejlődés szempontjából, ezért is fontos, hogy a könyvtár dolgozói együttműködjenek a megfelelő szakemberekkel.

De a gyerekeknek szóló történetmesélés és hangos olvasás a könyvtár falain kívül is fontos ahhoz, hogy tudatosítsuk az olvasás fontosságát a korai beszédfejlődésben. A parkok, várótermek, de még a bevásárlóközpontok is ideális helyszínek arra, hogy a gyermekekkel leülve olvassunk. Tájékoztatni kell a szülőket a könyvtárban és külső helyszíneken elérhető mesefoglalkozásokról, programokról.

Megkülönböztetett figyelmet kell szentelnünk azon szülőknél, akiknek az adott ország nyelve nem anyanyelve. Ezeknek a családoknak a gyermekei vagy kétnyelvűek lesznek, vagy teljesen más nyelven beszélnek majd, mint a szülei. Fontos, hogy ezeket a szülőket támogassuk a saját nyelvük és kultúrájuk gyakorlásában és az új környezetbe való beilleszkedésben is. Ahol sem könyvek, sem könyvtárosok nem állnak rendelkezésre e célra, a nyelvi fejlesztés külsős programokon valósítható meg.

A dokumentumok kiválasztásának szempontjai

A legfiatalabbak számára alkalmas gyűjtemények szervezése és a szolgáltatások tervezése során a könyvtárosoknak olyan dokumentumokat kell választaniuk, amelyek jó minőségűek, az adott életkornak megfelelőek és biztonságosak a babák és kisgyermekek számára. Kihívást jelentenek, de nem szegik kedvét a gyermekeknek, felkeltik a szülők és gondozók figyelmét, nem elfogultak vagy kirekesztőek, ösztönzőek és élmény őket olvasni.

A képeskönyvek különösen fontosak e korcsoport számára, amelyek amellet, hogy minden szempontból fejlesztik a gyermeket, örömteli közös élményt is nyújtanak a felnőtt és a gyermek számára.

A babák számára készült könyvek különböző anyagból készül, tapintható, csörgő-zörgő könyvek lehetnek. Az illusztrált tapintható könyvek, amelyeket megfogni, megszagolni és hallgatni is lehet, különösen fontos szerepet játszanak a fogatékkel élő gyermekek literációs fejlesztésében.

A hagyományos lapozókon és képeskönyveken kívül a látássérült gyermekek foglalkoztatásához szükség van finom szövetű, élénk színű képeskönyvekre és Braille-szöveges anyagokra is.

A vakok könyvtárainak minden országban biztosítaniuk kell speciális tapintható és hangoskönyveket, melyeket a közkönyvtárakon keresztül kölcsönözhetnek. Vannak

gyengénlátó szülőknek készült könyvek is, amelyek egyik oldalán Braille-írású szöveg, a másik oldalán kép található.

A soknemzetiségű lakossággal rendelkező települések közkönyvtárainak biztosítaniuk kell kétnyelvű, a helyi közösségben élők anyanyelvén írott és a közösség sokszínűségét bemutató dokumentumokat. A hangoskönyvek információt nyújtanak azok számára, akik nem tudnak olvasni az adott ország nyelvén.

Azon könyvtárak, amelyek játékokat kínálnak kölcsönzésre vagy helyben használatra, különösen ügyeljenek azok biztonságosságára és tisztaságára. A játékoknak az adott ország biztonsági szabványainak kell megfelelnie.

A könyvtár biztosítson információs és neveléssel kapcsolatos kiadványokat a szülők számára.

Környezet

A könyvtárnak könnyen elérhető, hívogató, vonzó, biztonságos, nem kihívó, nem fenyegető helynek kell lennie a babák, kisgyermek, szülei és gondozói számára. A könyvtár területét akadálymentessé kell tenni, ne legyenek például lift nélküli lépcsők vagy nehéz ajtók, s ne legyenek a kúszó-mászó és totyogó gyermekek számára veszélyes helyek sem. Ideális esetben a legkisebbeknek szánt szolgáltatásoknak külön helye kellene legyen a gyermekkönyvtári részlegen belül, ahol fejlesztő játékok és kisméretű bútorok vannak, a földön való játékhoz tiszta szőnyeg és padlófelület áll rendelkezésre, valamint lehetőleg a könyvtár épületében vagy a közvetlen közelében elérhetőek a korosztálynak megfelelő kiszolgáló helyiségek, mint például a gyermekeknek alkalmas WC és a pelenkázó. Arra is érdemes figyelmet szentelni, hogy álljon a szülők rendelkezésére szoptatásra, etetésre alkalmas hely.

A szülők és a gyermekek számára is megfelelő ülőalkalmatosságokat kell biztosítani. Mindezen feltételek biztosításával megeremthető a lehetőség, hogy a babák, kisgyermek, szülei és gondozói más családokkal is kapcsolatba kerüljenek a könyvtárban.

Alapvető fontosságú, hogy a könyvtár biztonságosan használható legyen a legkisebbek számára is. Jól bevált gyakorlat, hogy biztonsági ellenőrzést végeznek a könyvtár területén, és olyan intézkedéseket tesznek, melyek által minimalizálni lehet a lehetséges veszélyforrások számát, pl. be lehet fedni a konnektorokat és az éles széleket a bútorokon és polcokon.

A játékokat kínáló könyvtárak gondoskodjanak róla, hogy azok gyermeki használatra alkalmasak, tiszták és biztonságosak legyenek.

A jó fényviszonyok és az erős színkontrasztok segítik a gyengénlátó gyermekeket és szülőket környezetük észlelésében és a könyvtár területén való tájékozódásban.

Hálózat

A helyi közösségnek több olyan csoportja és szervezete van, amelyek törődnek a legkisebbekkel. Ott, ahol rendelkezésre állnak egészségügyi ellátó intézmények, a szakemberek – orvosok, fogorvosok vagy más, a gyermekek gondozásában részt vevő szakemberek – szívesen alakítanak ki partneri kapcsolatokat, hogy információs anyagokat biztosítsanak a megelőzésről, az ingyenes ellátásról, a speciális szakterületek ismereteiről stb. A bölcsődék és családi napközök is tájékoztathatnak az ezekhez való hozzáférés feltételeiről.

A művelődési házak pedig közzé tehetik a gyermekeknek, szüleinek és gondozóiknak szánt programjaikat és szolgáltatásaikat. Az otthoni tanulás, vallásos vagy zenei nevelés tudnivalói vonzó ismeretterjesztő prospektusokban és faliújságokon érhetőek el. Cserében a könyvtárak is kitehetik az olvasást és a könyvtár programjait népszerűsítő promóciós anyagait partnerszervezeteiknél.

A fogyatékkal élő gyermekek elérése érdekében a könyvtárnak célszerű fölvennie a kapcsolatot a gyermekrehabilitációban érdekelt helyi szervezetekkel és szülői csoportokkal. Érdemes meghívni őket, hogy látogassák meg a könyvtárat és egyeztessük, milyen jellegű dokumentumokat és szolgáltatásokat igényelnek.

Nyilvánosság

A legfontosabb, hogy az emberekben pozitív kép alakuljon ki a gyermekkönyvtárról, hogy a szülők, gondozók és mindazok, akik gyerekekkel dolgoznak, úgy tekintsenek rá mint a családok rendelkezésére álló közösségi térre, ahová elvihetik a gyermekeiket játszani, ahol találkozni lehet más gyerekekkel és családokkal, s ahol a szülői készségekkel kapcsolatos programokon és képzéseken lehet részt venni.

A nyilvánosság megteremtése a legegyszerűbb technikáktól (pl. a nyitvatartást és szolgáltatásokat hirdető szórólapok) az összetettebb módszerekig terjedhet, mint például a könyvtár programjait és szolgáltatásait hirdető marketing és weboldalak. A könyvtár minden partnerét be kell vonni a promóciós anyagok terjesztésébe. Fontos, hogy marketinganyagaink esztétikailag és tartalmukban is igényesek legyenek. Az információk a közösségben használatos nyelvek figyelembevételével jelenjenek meg.

Emberi erőforrások

Minden könyvtárnak szüksége van jól képzett könyvtárosokra. Egy gyermekkönyvtár eredményes és szakszerű működése megkívánja, hogy az ott dolgozó képzett és elhivatott gyermekkönyvtárosok rendelkezzenek szakismerettel a gyermekek fejlesztésére vonatkozóan, ismerjék a literációs készségek kialakulásának folyamatát születéstől hároméves korig, legyenek járatosak a minőségi gyermekirodalomban és a babák és gyermekek interaktív foglalkoztatásának kreatív formáiban, támogató attitűddel és jó kommunikációs készségekkel rendelkezzenek, s legyenek képesek megtervezni a gyermekek és szülei, gondozói számára ideális környezetet.

A hátrányos helyzetű olvasók igényeinek kielégítéséhez szükség van olyan könyvtárosra is, aki ért a célcsoport szükségleteinek megfelelő szolgáltatások kialakításához.

A könyvtár munkatársainak szükségük van interkulturális ismeretekre is. A könyvtárban dolgozó munkatársak és önkéntesek így tudnak reagálni a helyi közösség kulturális sokszínűségére, és így tudnak együttműködni a multikulturális háttérrel rendelkező szülőkkel.

A képzett könyvtárosok mellett nagyon fontos szerep jut az önkénteseknek is. Az önkénteseket ki kell képezni a hangos olvasással és meséléssel kapcsolatos tudnivalókra, hogy képesek legyenek azt gyakorolni a könyvtáron belül és azon kívül is.

Menedzsment és értékelés

Fontos, hogy a gyermekkönyvtári ellátásért felelős vezető vegyen részt a teljes könyvtárral kapcsolatos tervezésben, hogy a gyermekkönyvtári szolgáltatások is támogatást élvezzenek a könyvtár általános céljai és hosszú távú tervei között. A teljesítménnyel kapcsolatos megbízható információ elengedhetetlen ahhoz, hogy értékeljük és javítsuk az egyes használói köröknek szánt szolgáltatásainkat. A statisztikai adatok rendszeres gyűjtése és a szóbeli elégedettségmérés biztosítja a mérhetőséget, ami segíti a tervezést és a jövőre vonatkozó vezetői döntéseket. A kompetenciaalapú munka biztosítja a dolgozók folyamatos továbbképzését is, ami a köz javára nyújtott jobb színvonalú szolgáltatásokat eredményez.

Érdemes a helyi közösségre vonatkozó statisztikákat is gyűjteni, hogy feltérképezzük annak a területnek a kulturális sokszínűségét, ahol a könyvtár szolgáltatásokat nyújt.

Finanszírozás

Az alapfeladatok teljesítését biztosító költségvetési források a helyi önkormányzattól vagy olyan nemzeti szervektől kell érkezzenek, amelyek a közkönyvtárak működtetéséért felelnek, illetve, ahol releváns, olyan civil szervezetektől, amelyek jogosultak az adott közösség gyermekeinek ingyenes közkönyvtári szolgáltatásokat nyújtani.

Kiegészítő finanszírozás azon szolgáltatásoknál szükséges, amelyek költségeit nem állja teljes mértékben a fenntartó pl. a babák olvasóvá nevelését célzó vagy nemzeti olvasásnépszerűsítő programok esetében.

HARMADIK RÉSZ

Ellenőrző lista

Ha az alábbi eszközt értékeléshez használják, a legjobb eredmények elérése érdekében minden rubrikában érdemes jelölni az előrehaladás szintjének megfelelő évet és hónapot. Például, ha az Önök könyvtárában a küldetésnyilatkozat alapján még „átgondolást igényelnek” a babáknak és kisgyermekeknek szóló szolgáltatások, jelöljék meg a 2018-as évszámmal.

A babák és kisgyermek, szülők, családok, gondozók, és általában a kisgyermekkel foglalkozók igényeinek kiszolgálása érdekében minden közkönyvtárban:

1. törekednek arra, hogy magas minőségű szolgáltatást nyújtsanak a gyermekeknek, támogatassák a korai tanulást, a családi tanulást és az egész életen át tartó tanulást. A gyermekek számára kínált szolgáltatásokat fontosnak tartják, és egyenértékűen kezelik a felnőtteknek szólókkal.

<i>Hol tart a könyvtár ebben a folyamatban?</i>			
átgondolást igényel	tervezési fázis	bevezetésre került	megvalósítás és értékelés

2. a küldetésnyilatkozat tartalmazza a babáknak (születéstől 12 hónapos korig) és kisgyermekeknek (12 hónaptól 3 éves korig) kínált szolgáltatásokat.

<i>Hol tart a könyvtár ebben a folyamatban?</i>			
átgondolást igényel	tervezési fázis	bevezetésre került	megvalósítás és értékelés

3. biztosítják, hogy könnyen lehessen hozzájutni az olvasójegyekhez és a könyvtárhasználati jogokhoz.

<i>Hol tart a könyvtár ebben a folyamatban?</i>			
átgondolást igényel	tervezési fázis	bevezetésre került	megvalósítás és értékelés

4. mind a feliratok, mind a piktografikus jelek tekintetében felismerik a jól látható jelzések szükségességét, hogy az olvasók önállóan is tájékozódhassanak a könyvtár helyiségeiben.

<i>Hol tart a könyvtár ebben a folyamatban?</i>			
átgondolást igényel	tervezési fázis	bevezetésre került	megvalósítás és értékelés

5. minden szolgáltatóhelyen jól körülhatárolt teret jelölnek ki a babáknak és kisgyermekeknek szóló források számára, beleértve a mobilkönyvtári és szállítási szolgáltatásokat is.

<i>Hol tart a könyvtár ebben a folyamatban?</i>			
átgondolást igényel	tervezési fázis	bevezetésre került	megvalósítás és értékelés

6. a könyvtár épületei akadálymentesítettek, megközelíthetőek babakocsival, kerekesszékekkel stb.

<i>Hol tart a könyvtár ebben a folyamatban?</i>			
átgondolást igényel	tervezési fázis	bevezetésre került	megvalósítás és értékelés

7. olyan forrásokat választanak ki és szereznek be az adott korosztály számára, amelyek támogatják az olvasóvá nevelés célját.

<i>Hol tart a könyvtár ebben a folyamatban?</i>			
átgondolást igényel	tervezési fázis	bevezetésre került	megvalósítás és értékelés

8. barátságos környezetet alakítanak ki, amely kényelmes, biztonságos, hozzájárul a koragyermekkorai fejlődéshez és tanuláshoz.

<i>Hol tart a könyvtár ebben a folyamatban?</i>			
átgondolást igényel	tervezési fázis	bevezetésre került	megvalósítás és értékelés

9. nagymennyiségű, az életkori sajátosságoknak megfelelő forrást biztosítanak különböző formában, úgymint játékok, nyomtatott dokumentumok, multimédiás, digitális és a fogyatékkal élőknek készült speciális eszközök.

<i>Hol tart a könyvtár ebben a folyamatban?</i>			
átgondolást igényel	tervezési fázis	bevezetésre került	megvalósítás és értékelés

10. elérhető dokumentumokat és szolgáltatásokat nyújtanak képességektől függetlenül.

<i>Hol tart a könyvtár ebben a folyamatban?</i>			
átgondolást igényel	tervezési fázis	bevezetésre került	megvalósítás és értékelés

11. biztosítják a személyi feltételeket a tájékoztatáshoz, az olvasószolgálathoz és a programok megvalósításához.

<i>Hol tart a könyvtár ebben a folyamatban?</i>			
átgondolást igényel	tervezési fázis	bevezetésre került	megvalósítás és értékelés

12. korszerű képzési lehetőségeket tesznek elérhetővé.

<i>Hol tart a könyvtár ebben a folyamatban?</i>			
átgondolást igényel	tervezési fázis	bevezetésre került	megvalósítás és értékelés

13. a források beszerzése és a szolgáltatások tervezése során felismerik és igyekeznek kiszolgálni a könyvtárhasználók eltérő nyelvi és kulturális szükségleteit.

<i>Hol tart a könyvtár ebben a folyamatban?</i>			
átgondolást igényel	tervezési fázis	bevezetésre került	megvalósítás és értékelés

14. az életkornak megfelelő programokat és tevékenységeket különböző napszakokra és a hét különböző napjaira szervezik, így igazodva a könyvtárhasználók eltérő időbeosztásához.

<i>Hol tart a könyvtár ebben a folyamatban?</i>			
átgondolást igényel	tervezési fázis	bevezetésre került	megvalósítás és értékelés

15. a könyvtári szolgáltatásokról szóló információs szóróanyagokat eljuttatják az érintettekhez annak érdekében, hogy a közösség minden tagjának felkeltsék az érdeklődését.

<i>Hol tart a könyvtár ebben a folyamatban?</i>			
átgondolást igényel	tervezési fázis	bevezetésre került	megvalósítás és értékelés

16. partneri kapcsolatot alakítanak ki közösségi csoportokkal és szervezetekkel, hogy a legjobb lehetőségeket és szolgáltatásokat tudják biztosítani a közösség legfiatalabb tagjai számára.

<i>Hol tart a könyvtár ebben a folyamatban?</i>			
átgondolást igényel	tervezési fázis	bevezetésre került	megvalósítás és értékelés

17. szakembereket, előadókat hívnak meg olyan témák kifejtése céljából, amelyek érdeklődésre tarthatnak számot pl. szülői készségek, felkészülés az óvodára stb.

<i>Hol tart a könyvtár ebben a folyamatban?</i>			
átgondolást igényel	tervezési fázis	bevezetésre került	megvalósítás és értékelés

18. a szülőket és gondozókat arra ösztönzik, hogy úgy tekintsenek a könyvtárra mint a tanulás és szórakozás rendszeres helyszínére.

<i>Hol tart a könyvtár ebben a folyamatban?</i>			
átgondolást igényel	tervezési fázis	bevezetésre került	megvalósítás és értékelés

19. a közkönyvtár mint gazdag és befogadó közösségi forrás értékeit népszerűsítik weboldalon vagy más eszközök segítségével, beleértve az elektronikus médiát és a szóbeliséget, a közösség különböző nyelvein is.

<i>Hol tart a könyvtár ebben a folyamatban?</i>			
átgondolást igényel	tervezési fázis	bevezetésre került	megvalósítás és értékelés

20. támogatják az informális összejöveteleket, találkozókat, hogy erősítsék a szülők és gondozók önbizalmát és problémamegoldó készségeit.

<i>Hol tart a könyvtár ebben a folyamatban?</i>			
átgondolást igényel	tervezési fázis	bevezetésre került	megvalósítás és értékelés

21. elköteleződnek afelé, hogy a könyvtárnak kompetens, fogékony, kulturálisan sokszínű munkatársai legyenek, akik képesek reflektálni a közösségen belüli csoportokra, és ki tudják szolgálni az összes könyvtárhasználó multikulturális szükségleteit.

<i>Hol tart a könyvtár ebben a folyamatban?</i>			
átgondolást igényel	tervezési fázis	bevezetésre került	megvalósítás és értékelés

22. rendelkezésre állnak helyben kidolgozott értékelési eszközök és kritériumok, amelyek alapjául szolgálnak a munkatársak elszámolási kötelezettségének. Egyúttal a könyvtár továbbképzési lehetőségeket kínál annak érdekében, hogy biztosítani tudja a minőségi szolgáltatást a társadalom minden csoportja számára.

<i>Hol tart a könyvtár ebben a folyamatban?</i>			
átgondolást igényel	tervezési fázis	bevezetésre került	megvalósítás és értékelés

23. az alapfeladatok olyan adekvát finanszírozásra törekednek, amely lehetővé teszi az ingyenes közkönyvtár fenntartását.

<i>Hol tart a könyvtár ebben a folyamatban?</i>			
átgondolást igényel	tervezési fázis	bevezetésre került	megvalósítás és értékelés

24. lépést tartanak a világ jó gyakorlataival, azokat adaptálják, és úgy alkalmazzák az új ötleteket, hogy az a könyvtár javát szolgálja a kiválóságra való törekvésben.

<i>Hol tart a könyvtár ebben a folyamatban?</i>			
átgondolást igényel	tervezési fázis	bevezetésre került	megvalósítás és értékelés

NEGYEDIK RÉSZ

Jó gyakorlatok

Az Amerikai Könyvtáros Egyesület és két tagozata (a Közkönyvtárak Egyesülete és a Gyermekkönyvtárak Egyesülete) műhelysorozatot dolgozott ki a szülők és gondozók számára. A program célja, hogy a közkönyvtárakat olyan alapvető eszközökkel lássák el, amelyek segítenek a szülőket felkészíteni arra a szerepre, amit gyermekük „első tanítóiként” kell betölteniük. A korai literációs és agyi fejlődésről szóló kutatások eredményeinek felhasználásával indították el a *Minden Gyermek Kész az Olvasásra a Könyvtárakban* kezdeményezést. A program célja, hogy egyértelműen kijelölje a közkönyvtárak partneri szerepét a nevelés folyamatában. Sok közösségben a könyvtár egyike azon kevés lehetőségeknek, amelyek elérhetőek a szülők számára, ha ingyenes programokról, játékokról, könyvek kölcsönzéséről vagy olyan csalogató helyről van szó, ahová ellátogathatnak kisbabájukkal, kisgyermekükkel.²

Az Amerikai Egyesült Államok közkönyvtárai együttműködnek a helyi közszolgálati televíziós csatornákkal, hogy támogassák a *Készzen a tanulásra* programot. Az Egyesült Államok Oktatási Minisztériuma által finanszírozott kezdeményezés lebilincselő televíziós és más elektronikus programokat hoz létre, mindegyiket azzal a céllal, hogy segítse a két évnél idősebb gyermekek felkészülését az olvasásra. Kedvelt televíziós műsorok, mint az *Oroszlánok között* és a *Szezám utca* is részei ennek a társulásnak. További műsorokat indítottak el 2007-ben és 2008-ban, úgymint a *Szóvilág*, *Locsi-fecsi Márta* és *Az elektromos művek*. A televízió nagyon sok gyermek életében fontos szerepet játszik. Az említett törekvések „minőséget” csempésznek a kisgyermekek, szüleik és gondozóik által elérhető választékba.

² Elérhető: www.ala.org/alsc

A Medveščak Közkönyvtár (Zágrábi Városi Könyvtárak, Horvátország) napközbeni programok széles választékát kínálja a helyi közösségnek, beleértve a babáknak, kisgyermeknek és szüleinek szóló programokat. Ezek között található közös játéktevékenység ötször egy héten, mesemondás, játékkölcsönzési lehetőség, három év alatti gyermekeknek szóló nagy képeskönyvek, népszerű pedagógiai könyvek és folyóiratok gyűjteménye a szülők számára, valamint pszichológusok, pedagógusok, orvosok által tartott foglalkozások és előadások szülők részére, akiket bevonnak a gyerekekkel közös tevékenységekbe. Egy kifejezetten babáknak és szüleinek szervezett program indult 1993-ban.

A Horvát Könyvtáros Egyesület Gyermekkönyvtári Tagozata három éven keresztül dolgozott az *Olvass nekik a legkorábbi életkortól!* elnevezésű projekten. A helyi közkönyvtárak gyermekkönyvtárosai ellátogatnak a bölcsődékbe és óvodákba, beszélgetnek az ott dolgozókkal és a szülőkkel a korai literációs fejlődésről és annak a fontosságáról, hogy már születésüktől fogva olvassunk a gyermekeknek, bemutatják a felolvasás módjait és a legkisebbnek szóló minőségi képeskönyveket. A pedagógusoknak és szülőknek szóló információk és szakanyagok online is elérhetőek.³

Dániában létezik egy közkönyvtári projekt, *A kalandos könyvtár*, amelyet a Vakok és Gyengénlátók Dániai Könyvtárával együtt működtetnek. A célcsoportot a fogyatékkal élő gyermekek és szüleik alkotják. Meghívják őket a könyvtárba, bemutatják nekik a könyvtár szolgáltatásait, ajánlatait és speciális programjait, amelyeket kifejezetten a fogyatékkal élő gyermekek szükségleteinek megfelelően alakítottak ki.

A jövő olvasóinak nevelését célozza az Orosz Állami Gyermekkönyvtár egyik szerzői programja, amit Perm, Anadir és más orosz városok gyermekkönyvtárai is követték. A program keretében hetente szerveznek könyvtári találkozót a kisgyermekeknek, akik játékos formában részesülnek életük első literációs fejlesztésében. Verseket, történeteket olvasnak fel nekik, néhány ponton részletes feldolgozással. A találkozók témái változatosak voltak, például *Az ősz, Testvérek, Versek a játékokról* stb. A program szerzői L. Vigotszkij és F. Dalto elméleteire alapozták projektjüket. Orosz folyóiratokban is publikálták cikkeiket, lehetővé téve más kollégák számára is, hogy felhasználják a tapasztalataikat.

A babák festékekkel alkotnak program során babák és kisgyermek (6 hónapostól 2 éves korig) otthon és a könyvtárban készült festményeiből rendeztek kiállítást az Orosz Állami Gyermekkönyvtárban. A projekt közös volt a Nemzetközi Gyermekfestészeti Galériával és a Gyermekek Háza No.29-cel. Az ifjú festők közül néhányan ecsettel dolgoztak, de a többségük ujjait, tenyerét (esetleg más testrészét is) használta. A színek kombinálása és a kifejezőmód olyan nagyszerű volt, hogy minden könyvtárlátogató rácsodálkozott a festményekre, azt feltételezve a tájékoztató elolvasása előtt, hogy modern professzionális képeket látnak. Nemcsak a festményeket, de az „alkotók” fényképeit is kiállították. A kiállítás minden résztvevője oklevelet kapott, amit a szülők vehettek át. Évek múlva ezek a babák tisztában lesznek azzal, hogy már megkapták életük első díját.

Katalóniában, Spanyolországban számos közkönyvtár csatlakozott az *Olvassra születtem* elnevezésű programhoz. A program célja az olvasás szeretetének támogatása az élet első hónapjaitól kezdve, s a gyermekek és felnőttek közötti érzelmi kapcsolat megerősítése a könyv segítségével. További cél azon érintettek bevonása, akik a kisgyermekről gondoskodnak, úgymint szülők, gyermekorvosok, védőnők, könyvtárosok, pedagógusok

³ Elérhető: http://www.hkdrustvo.hr/hr/strucna_tijela/17/publikacije/

és egyéb szakemberek, akik a könyvekkel és a kisgyermekeknek szóló irodalommal is foglalkoznak. A projekt három évet ölelt fel 2005-től 2007-ig, a célcsoportba pedig minden 2005-ben és utána született gyermek beletartozott azokon a településeken, amelyek a kísérleti terv részei voltak.⁴

Barcelonai könyvtárak (Spanyolország) szervezték meg az *Olvásoklub újdonsült szülőknek* című programot. Az édesanyáknak és édesapáknak, akiknek nemrégiben született gyermekük, e keretben van idejük megtanulni az olvasás örömeinek átadását, és olyan könyvekhez is hozzáférhetnek, amelyek a szülővé válás feladatáról szólnak. Az alapötlet, hogy a szülők megismerjék a legkisebbeknek szóló gyermekirodalmat, s ezáltal „feléleszszék” a mondókák és tradicionális altatódalok szóbeli örökségét. Ez a program a barcelonai hálózat három könyvtárában valósult meg.

Babák Olvasószolgálat: A Barcelona Környéki Települések Könyvtári Hálózatának sok intézményében van olyan részleg, amely kizárólag a babákra és kisgyermekekre fókuszál. Számos olyan dokumentumuk van, amely megfelelő a korosztály számára, és igyekszik felkelteni az olvasás iránti érdeklődést egészen korai életkortól kezdve. Ezen a részlegen mindig van felnőtt kísérő, aki vigyáz a gyerekekre, miközben ők igénybe veszik a könyvtár által nyújtott szolgáltatásokat. Létrehoztak egy weboldalt is, amely nagyon érdekes könyvválogatást kínál annak érdekében, hogy jobban meg lehessen érteni a legkisebbek problémáit, így segítve nekik.

A legtöbb svéd közkönyvtárban létezik egy polc fogyatékkal élő gyermekek számára kínált könyvekkel. Ezeket *Alma polcok*nak hívják és almával jelölik. Az ilyen polcokon piktogramokkal és Bliss-szimbólumokkal ellátott könyvek, hallássérültek számára jelyelven készült videokönyvek, vak és gyengénlátó gyermekeknek szóló tapintható képeskönyvek találhatóak. A tapintható képeskönyveket a Hangos és Braille Könyvek Svéd Könyvtára készíti. Néhány könyvtár arra is használja az *Alma polcot*, hogy kisgyermekeknek való fejlesztő játékokat mutasson be. A Kulturális Ügyek Svéd Nemzeti Tanácsa útmutatót adott ki olyan könyvtárak számára, amelyek szeretnék létrehozni a saját alma polcukat.

A Nørrebro Könyvtár Koppenhágában (Dánia) 2004 szeptembere óta dolgozik egy olyan nyelvfejlesztő projekten, amelynek célcsoportját a város multikulturális részén élő gyerekek és szülei alkotják. Személyes kapcsolaton keresztül, valamint azáltal, hogy a családokat négyszer meglátogatják a gyermek születésétől az iskolakezdésig, a könyvtár szeretne kölcsönös kulturális elfogadást kialakítani a jobb nyelvi és beszédfejlődés érdekében. A projekt előzetes eredménye az volt, hogy jelentős emelkedés mutatkozott a könyvtárlátogató családok számában. A projekt megnyitotta az utat egy szélesebb csapatomunka felé, hogy ötleteket és új modelleket lehessen kidolgozni a kétnyelvű családokkal végzett munka során. Az első évben a projektet a Könyvtári Bizottság Fejlesztési Alap pénzügyi támogatásával valósították meg. A *Biblioteksstyrelsen* projekt a következő évtől a könyvtári szolgáltatás természetes részeként folytatódott tovább, a pénzügyi támogatás a könyvtár saját forrásaiból, valamint az Integrációs Minisztérium segítségével valósult meg.

A *Boekenpret* egy olvasásnépszerűsítő és nyelvi készségeket fejlesztő program Hollandia közkönyvtáraiban. Alacsonyán iskolázott családokra fókuszál, tősgyökeres holland és bevándorló családokra egyaránt, ahol a gyermekek életkora 0 és 6 év között van. Egy

⁴ Elérhető: <http://www.nascutsperslegir.org/>

helyi hálózat keretein belül együtt dolgoznak az egészségügyi intézmények, bölcsődék, óvodák, iskolák és közkönyvtárak. A szakembereknek könyvtárosok biztosítanak képzést a nyelvi képességek témakörében, speciális módszer alapján (*Taallijn VVE*). Minden korcsoport (0-2, 2-4, 4-6 évesek) számára különböző, a gyermekintézményekben és otthon végezhető tevékenységeket dolgoztak ki, külön erre kifejlesztett anyagok alapján. Képeskönyvgyűjteményeket helyeznek el óvodákban és bölcsődékben, így a szülők hozzászokhatnak ahhoz, hogy rendszeresen kölcsönözzenek könyvet. A szülőknek lépésről lépésre tanítják meg a felolvasást, hogyan használják a képeskönyveket, miképp énekeljenek stb. Ezeket a találkozókat, kávészüneteket a könyvtárban szervezik, és a szülők havonta kapnak új anyagot pl. kisebb könyveket, kesztyűbábokat, szórólapokat stb.⁵

A *Könyvek babáknak* elnevezésű program Quebec (Kanada) minden közkönyvtárában jelen van, s arra biztatja az újdonsült szülőket, hogy írassák be újszülött gyermeküket a könyvtárba. A beiratkozás pillanatában egy ajándéktáskát kapnak, amelyben kisgyermekeknek szóló könyvek, az új szülőknek szánt olvasmányajánlók és magazinok vannak. A sikeres program lehetővé teszi a fiatal családoknak, hogy csatlakozzanak, és megismerjék a könyvtár által kínált szolgáltatásokat.

Szintén Quebecben a *Communication-Jeunesse* nevű gyermek- és ifjúsági irodalmi portál által kidolgozott *Toupi'litou* program a 0-5 évesek bontakozó írásbeliségét célozza meg. A program célja a játék és a felfedezés örömeinek a hangsúlyozása, bátorítás a könyvekkel való manipulációra születéstől kezdve, megalapozása annak, hogy játék közben a gyermeknek kapcsolata legyen a könyvekkel, illetve cél az olvasásnak kedvező környezet kialakítása. A *Toupi'litou* workshopokat kínál gyermekirodalom témában, könyveket mutat be, kiemelve az adott év díjnyertes köteteit, programokat és előadásokat ajánl a könyvtárakban, könyvvásárokon és más irodalmi eseményeken.

A Hamilton Közkönyvtár (Ontario, Kanada) gazdag tanulási környezetet, informális találkozóhelyet kínál a fiatal családok számára. A könyvtár játszósarka tele van játékokkal, amelyek támogatják a korai literációs fejlődést, a mozgásfejlődést és az értelmi képességek fejlődését. Minden fiókkönyvtár rendelkezik szülőknek szóló szakirodalmi gyűjteménnyel, amelyek segítségével ismereteket közvetíthetnek a szülők felé gyermekük növekedésével, fejlődésével kapcsolatban. A könyvtár állandó programjai közé tartozik a heti rendszerességű *Meseidő Gyermekeknek*, ahová születéstől kezdve lehet vinni a babákat. A *Minden Gyermek Kész az Olvasásra a Könyvtárakban* kezdeményezést, amit az Amerikai Könyvtáros Egyesület dolgozott ki, beillesztették a *Meseidő* programokba. Ez az integráló megközelítés a korai írásbeliséghez zökkenőmentesen köti össze a jó könyvek megosztását annak a hat készségnek a fejlesztésével, amelyek szükségesek az olvasás sikeréhez. Annak érdekében, hogy meg tudják szólítani Hamilton közösségének különböző csoportjait, a könyvtár mondókákat, meséket, dalokat mutat be a helyi baba-mama klubokban. Minden új édesanyát meglátogat egy védőnő a kórházban. A látogatás során az anyukák kapnak egy *Olvas a gyermekednek!* könyvcsomagot, fejlődési/egészségügyi tájékoztató anyaggal, valamint egy különleges meghívóval a helyi könyvtárba, ahol megajándékozzák őket egy lapozóval, amennyiben beiratkoznak és olvasójegyet igényelnek újszülöttjüknek.⁶

⁵ A program integrálódott a *Bookstart* programba. Itt érhető el: <https://www.boekstartpro.nl/>

⁶ Jelenleg itt érhető el: <https://www.hpl.ca/kids/storytime-baby>

A *Bookstart* (Egyesült Királyság) program – amit a nemzeti könyvadományozó Booktrust működtet – volt a világ első nemzeti könyvadományozó programja babák számára. A *Bookstart*ot 1992-ben kezdték az Egyesült Királyságban 300 babával, s 2001-ig több mint egymillió *Bookstart* babát tartottak nyilván.⁷ A *Bookstart* többszereplős programként működik, magába foglalva a közkönyvtárakat, oktatási-nevelési hatóságokat, egészségügyi intézményeket, amelyek ingyenes könyvcsomagot biztosítanak minden baba számára, kiegészítve útmutató anyagokkal szülők és gondozók részére, gyakran a szociálisan periférián élőket megcélözva. A *Bookstart csomagot* általában a baba 7-9 hónapos korában esedékes egészségügyi vizsgálatkor adja át a védőnő a családnak. A csomag tartalmaz egy vászontáskát, két lapozót, egy mondókás gyűjteményt, tanácsokat a közös könyvnezegetéshez, a babák számára megfelelő könyvek listáját, tájékoztatót a könyvtárakról és egy meghívót a csatlakozásra. Informális könyvtári eseményeket (mondókázás, mesélés) szintén ajánlanak. Angliában két további könyvcsomag is elérhető 2006 óta: a *Bookstart Plus* 18 hónaposok számára, valamint a *Bookstart Kincsesládám*, ami hároméveseknek szól.⁸

A *Bookstart Kampany* 2003 áprilisában indult mintaprojektként 930 babával a Junrang Egészségügyi Központban, Szöulban, Dél-Koreában. A *Bookstart Kampanyt* először az Egyesült Királyságban dolgozták ki 1992-ben, amely azután széles körben elterjedt a világban, több mint 10 országban. Annak érdekében, hogy a kampányt be lehessen vezetni Koreában, megalapították a *Korea Bookstart Bizottsága* nevű szervezetet, és *Bookstart* aktivistákat hívtak az Egyesült Királyságból és Japánból, hogy megosszák tapasztalataikat, bemutassák esettanulmányaikat. 2004 augusztusáig több civil szervezet és közkönyvtár is aktívan részt vett a *Bookstart Kampanyban*. A részt vevő kerületek Szöul Junrang-gu része, Yonsu-gu Inchon-ban, Jung-gu Szöulban, Sunchon, Seocho-gu Szöulban, Jechon, Sokcho stb. voltak. A *Bookstart Kampanyt* először egészségügyi intézményekben kezdték el úgy, hogy képeskönyveket ajándékoztak az egy évnél fiatalabb gyermekeknek, aztán az idő előrehaladtával a helyi közkönyvtárak is aktívan bekapcsolódtak, s egyre inkább összekapcsolódtak az olvasási projekttel.

A *Csofáló Nagyi Mesemondó Műhelye Projektet* (Szöul, Dél-Korea) a *Szülői Társaság a Gyermekkönyvtárért és Irodalomért* tervezte meg és koordinálta, és a *Szülői Nőkért Pályázat* támogatta. A workshop keretében, amely 2004-ben indult el harmadszor, nagymamák tanulják és gyakorolják a mesemondást, felolvasást, dalok éneklését, mondókázást stb. Lehetőségük van önkéntes mesemondóként könyvtárakba, óvodákba, iskolákba, szociális oktatóközpontokba stb. jelentkezni. Nagymamák (az idősek) és unokák (a fiatalok) egymásra találnak a tündérmeséken, képeskönyveken és történeteken keresztül. Játsszanak és kommunikálnak egymással. Mint önkéntes mesemondók, megismerik a gyerekeket a könyvtár mesemondó óráin. Azóta számos könyvtár fogadott önkénteseket a gyerekeknek szóló programokhoz, főleg a családi mesemondáshoz.

A Bærum Könyvtárak (Norvégia) kezdeményezésére indult el 1991-ben az *Egészségügyi Központok Projektje*. A cél az volt, hogy megszólítsák a leendő, a kisgyermekes és az etnikai kisebbséghez tartozó szülőket, a fiatalokat, a leendő anyákat, akik látogatják Bærum város egészségügyi központjait, és meggyőzzék őket a gyermekkönyvek nyelvfej-

⁷ *Bookstart Partnership Report, 2003*

⁸ Elérhető: www.bookstart.co.uk

lódésben betöltött fontos szerepéről. 2002-ben a könyvtárak és egészségügyi központok úgy döntöttek, hogy folytatják a munkát, megállapodást kötve az adminisztratív szinttel. Az egészségügyi intézmények és a könyvtárak közötti együttműködés biztosítja, hogy mindenki, akinek 9-10 hónapnál idősebb gyermeke van, tisztában legyen a könyvtár szolgáltatásaival. Ezt erősítik meg a soron következő egészségügyi vizsgálatokon. Az egészségügyi központ munkatársai nagy gyakorlattal osztják szét a broszúrákat és a könyvtár által készített anyagokat a gyermek kb. 9-10 hónapos korában, valamint a 2 éves és 4 éves státuszvizsgálaton. Tájékoztatnak a könyvtár kínálatáról, és emlékeztetik a szülőket a gyermeknek szóló olvasás fontosságára.

Nagyon sokféle mobil gyermekkönyvtár létezik, amelyek célzottan gyermekeknek szóló szolgáltatásokat kínálnak szerte a világon. Az alábbi három különösen figyelemreméltó:

Soria Moria Norvégiában egy olyan járművet biztosít a gyerekek számára, amely tulajdonképpen egy nagyon színes furgon bábokkal, szellemekkel és egy mesemondó székkel. Többek között iskolákba és játszócsoportokba látogat el. A furgon megérdemelten nyerte el az IFLA díját 2005-ben. A furgon személyzete egy élénk fantáziájú könyvtárosból áll, aki kísértethistóriákat mesél, miközben szellemnek van öltözve, hastáncol és bábozik. Ez egy kivételes szolgáltatást nyújtó program.

Netti Nysse Tamperéből (Finnország) egy innovatív mozgókönyvtári szolgáltatás, amelyet két járművel biztosítanak. Minden korosztályt kiszolgálnak, de különös hangsúlyt helyeznek a gyerekekre és az infokommunikációs technológia megjelenítésére. Az eredeti jármű egy csuklós busz, amelynek gyermekrészele a hátsó részen található.

A birminghami közkönyvtár (Egyesült Királyság) szolgáltatásai között van egy nagyon kedvelt, gyerekeknek szánt jármű. Kifogástalan állapotban van a 15 éves szolgálat ellenére, amit Birmingham szociálisan hátrányosabb részein teljesített. A norvég szolgáltatáshoz hasonlóan, a személyzetnek van egy lelkes tagja, aki nagyon empátikus a vendégekkel. A szolgáltatás iskolákba, játszócsoportokba, közösségi központokba, valamint speciális közösségi eseményekre látogat el. A jármű kétszer nyerte el a *UK Mobilemeet* díját.

Néhány afrikai kiadó komoly erőfeszítéseket tesz annak érdekében, hogy felülkerekedjenek a babáknak és kisgyermeknek szóló megfelelő olvasnivalók hiányán a közkönyvtárakban. A Nouvelles Editions Ivoiriennes Elefántcsontparton és a Ruisseaux d’Afrique Beninben például rengeteg könyvet kiadott a legkisebb gyerekeknek. De a legeredetibb ötlet a *“pagnes-livres”* textilkönyvek, amelyeket Malin készítenek és nyomtatnak, a mali közkönyvtárakban találhatóak, és kisgyermeknek „olvashatják” fel, akik játszhatnak is velük. Egy ábécéskönyv után – amely a mali gyerekek neveit tartalmazza, illetve egyéb illusztráló szavakat Bamanan nyelven (a CEBA adta ki) – a *Malira* társaság kiadott egy harmadik textilkönyvet is. Az „1, 2, 3” egy számoló könyv, amelyben zöldségek vannak megnevezve 4 mali nyelven. Ezt a könyvet Franciaországban is árulják, és a haszon Timbuktu régió két falusi könyvtárába kerül.

Az Urayasu Közkönyvtár Tokió (Japán) külvárosában egy *Örömteli mondókázás a babákkal* elnevezésű programot kínál. Ez a program 6-14 hónapos babáknak, 15 hónapnál idősebb kisgyermeknek, valamint szüleiknek szól. Havonta egyszer kerül megrendezésre mondókázással, képeskönyvek felolvasásával. Könyvtárosok látogatnak el a város bölcsődéibe és néhány állami óvodájába, hogy hasonló szolgáltatásokat kínáljanak. A *Bookstart Képeskönyv Programot* 5 hónapos babáknak és szüleiknek ajánlják havonta egy-

szer különböző kerületekben, a résztvevők kényelme érdekében. Ezt Urayasu várossal közösen tartják. Az Urayasu Közkönyvtár egy másik programot is kínál, amelynek címe *Képeskönyvek szülőknek és gyerekeknek*. A könyvtár azzal szerzett hírnevet Japánban, hogy nagyon magas színvonalú szolgáltatásokat nyújt.

1,840 helyi önkormányzat van Japánban, a *Bookstart* programot ezek közül 597-ben kínálják. Sok helyen a könyvtárosok ellátogatnak az állami egészségügyi intézményekbe, hogy az egészségügyi vizsgálatok során könyveket mutassanak be, ingyenes képeskönyveket adjanak, de Urayasu városa ezt a szolgáltatást a könyvtárban biztosítja a babák és a szülők számára. A közkönyvtárak általában együttműködnek önkéntes csoportokkal, de ez a könyvtár különleges abban a tekintetben, hogy a babáknak és kisgyermekeknek kínált összes szolgáltatás a könyvtárosok irányítása alatt van.

Az Osakai Központi Könyvtár Japán második legnagyobb prefektúrájában található Tokió után. A *Mesemondó bölcső* elnevezésű programjuk mondókákra épülő interaktív játékokat és képeskönyvek felolvasását kínálja körülbelül 15 előzetesen regisztrált család számára, ahol a babák 5 hónap és 1 év közötti életkorúak, a kisgyermek pedig 12 és 27 hónap közöttiek. A programot kétszer tartják egy hónapban, három hónapos ciklusokban. Egy másik program a *Pitypang – Játsszóter szülőknek és gyerekeknek*, ahol havonta kétszer találkoznak két évesnél fiatalabb gyermekekkel és szüleikkel, a tevékenységek között pedig képeskönyvek nézegetése, kézzjátékok, mondókázás és ritmusjátékok szerepelnek. Bárki csatlakozhat előzetes regisztráció nélkül. Együttműködve a könyvtárosokkal, képzett önkéntes kisgyermeknevelők segítenek a szülőknek, hogyan teremtsenek kapcsolatot a kisgyermekkel a mondókákon és könyveken keresztül.

Japánban a csecsemőknek és kisgyermekeknek szóló szolgáltatások az úgynevezett *egészségvédelmi könyvtárakkal* kezdődtek az 1980-as években, most pedig növekvő érdeklődés látszik kirajzolódni a 2000-ben az Egyesült Királyságban létrehozott *Bookstart* bevezetése, a *Gyerekeknek Szóló Olvasás Nemzeti Éve*, valamint a *Gyerekeknek szóló olvasási tevékenységek támogatásának törvénye* után.

Bebeteca a kubai neve az elmúlt tíz év közkönyvtári stratégiájának, amelyet azért dolgoztak ki, hogy új helyeket és szolgáltatásokat hozzanak létre a kisgyermekeknek és családjaiknak. A legfontosabb dolog, hogy a szülők felismerjék, hogy minden kisgyermek rendelkezik bizonyos fokú kreativitással. Kreatív tevékenységek bemutatásával a könyvtárosok segítenek a szülőknek megérteni a kreatív kifejezőmódok fontosságát a gyermek fejlődésében, amihez a mese- és történetmondás, a fantáziajátékok és a művészi anyagok használatának kreatív tevékenységei szükségeltetnek. A könyvtárosok azt is megmutatják a szülőknek, hogyan válasszák ki a megfelelő könyveket és hogyan olvassanak fel hangosan, hogy gyermekeik később biztosan olvasókká váljanak.⁹

A *babák szeretik a könyveket* elnevezésű program a Würzburgi Közkönyvtár egyik projektje Németországban. Az édesanyák minden héten elmennek kisgyermekükkel a könyvtárba, hogy bekapcsolódjanak a programba. A könyvtár mesemondást, játékot és éneklést kínál a kicsiknek 0-tól 3 éves korig.¹⁰

Párizs (Franciaország) gyermekkönyvtárosai gondolták ki a „*Történet fát*” egy Alix Romero nevű művésszel. Ez egy fa alakú és fából készült, kb. másfél méter magas szer-

⁹ Elérhető: *Bebeteca* programa nacional lectura Cuba címmel

¹⁰ Elérhető: www.stadtbuecherei-wuerzburg.de

kezet. Tíz műanyag doboz van benne, amelyek olyanok, mintha kis házikók lennének. Mindegyik doboz tartalmazza a kicsiknek szóló mesék díszleteit, játékgurákat és a mesével kapcsolatos tárgyakat. A gurák és tárgyak kivethetőek, játszani lehet velük. A szerzők és művek között találhatjuk többek között Helen Oxenburyt, John Burninghamet, Mary Wabbest, Michel Gayt, valamint az *Aranyfürtöske és a három medve* című mesét. A könyvtáros először felolvassa a történetet, miközben megmutatja a könyv illusztrációit és a gurákat az 1-3 éves gyermekek és szüleik kisebb csoportjának. A gyerekeket mindig elbűvöli, ha látják az illusztrációkat életre kelni. A történet meghallgatása után kézbe vehetik a könyvet is (mindegyik gyermek kap egy példányt), valamint a különböző gurákat és tárgyakat. A végén általában a könyv az, ami leginkább megragadja a figyelmüket. Ez jó bevezetés a könyvek és mesék világába olyan gyermekek és felnőttek számára, akiknek még nem ismerősek ezek a klasszikus történetek.

A *Baba Könyvtár 2.0* program 2007-ben indult útjára a flensburgi Dán Könyvtárban (Németország), az IFLA Gyermekkönyvtári Szekció Állandó Bizottságán belüli párbeszéd hatására. A program minden szerdán két órát vesz igénybe. Németországban, ahol a könyvtár működik, az anyák legalább három évig otthon maradnak kisgyermekükkel, ezért nagy igény mutatkozik egy olyan helyre, ahol találkozhatnak, információt cserélhetnek és megoszthatják tapasztalataikat. A berendezés ugyanaz, mint a mindennapos könyvtári tevékenységek esetében, de kiegészül egy kis kézi targoncával, amiben kifejezetten babáknak való játékok vannak, valamint egy vastag szőnyeggel a legkisebbek számára. A felnőtteknek kávé, a gyerekeknek gyümölcslevet kínálnak. A program az alábbiakból áll: egyszerű dalok éneklése, minőségi honlapok bemutatása a gyermekneveléssel kapcsolatban, táblajátékok, a felnőttek számára ismerkedés magazinokkal és új regényekkel, zene CD-ről a babáknak, kirándulási javaslatok a család számára. Egy internetes blogot használnak a tervezéshez, amit az egyes előadásoknak megfelelően frissítenek. A prezentációkat összekapcsolhatják hosszabb előadással pl. szülők számára szervezett találkozókban az óvodákban.¹¹

„Az olvasás szeretetének elsajátítása ajándékozással: amikor a felnőtt egy történetet olvas”. Ez a célja a *Nati per leggere* elnevezésű olasz nemzeti projektnek, amelyet 1999 óta támogat a Gyermekgyógyászok Kulturális Egyesülete, az Olasz Könyvtáros Egyesület és a Gyermekegészségügyi Központ. A projekt célja a korai bontakozó írásbeliség támogatása a gyermeknek szóló hangos olvasás és a közös családi könyvnevezetés révén, a gyermek első életévétől kezdve. Ez egy lehetőség, ami hozzájárul a baba jóllétéhez, segíti a nyelvi fejlődést és megszilárdítja a kapcsolatot szülők és gyermekeik között. A házi gyermekorvosok képzésen vesznek részt, ahol elsajátíthatják, hogyan tudják az orvosi látogatások során felhívni a szülők figyelmét a 6 hónapos és 6 éves kor közötti gyerekeknek szóló hangos olvasás fontosságára. Lehetőség szerint a gyermek minden egyes vizit alkalmával kap egy új könyvet, a szülők pedig meghívást kapnak a könyvtárba. Az ország területén több könyvtár bővítette a szolgáltatásait, a könyvvállományát, a babáknak és szüleiknek szóló tevékenységek körét, ezzel támogatva a kicsik első természetes olvasási élményét, és nevelve őket a különböző tevékenységek által. A hangos olvasásról és a babák szükség-

¹¹ A babáknak és kisgyermekeknek, illetve szüleiknek szóló tartalmak jelenleg itt érhetőek el: <https://www.dcbib.dk/temaer/boern>

leteihez igazodó, a fejlődés szempontjából megfelelő könyvekről szól a *Manifesztum az első könyvről* című kiadvány, amit Bresciában készítettek.¹²

A *Bookstart* program a Briloni Közkönyvtárban, Németországban, 2006 januárjában kezdődött. Szoros együttműködésben a helyi kórházzal és a gyermekorvosokkal, minden édesanya két ingyenes könyvcsomagot kap, hozzá pedig az úgynevezett „*olvasó létrát*” a gyermek növekedésének nyomon követéséhez, hogy inspirálja, stimulálja és kialakítsa az olvasás szeretetét. Az első csomagot a kórházi nővértől kapják meg az anyukák, nem sokkal a baba születése után. A második csomagot a gyermekorvos adja át, a gyermek 2 éves korában. Az olvasó létra Németország több mint 150 közösségében támogatja a korai könyvajándékozás ötletét. Az olvasó létra lényegében egy mérőpálca kemény műanyagból, ami a gyermek 10 éves koráig jó. Közintézményekben is ki van függesztve: orvosok és logopédusok várótermében, óvodákban, általános iskolákban és közkönyvtárakban. A gyermek életkorának megfelelően, a létra alapvető információkkal szolgál arról, hogy a szülők hogyan tudják támogatni gyermekük korai literációs fejlődését. Készült egy kisméretű szórólap is, amely könyvajánlásokkal szolgál.¹³

Az Amerikai Egyesült Államok közkönyvtáraiban a családi olvasásfejlesztést támogató helyiségek olyan könyvgyűjteménnyel rendelkeznek, amely segíti a szülőket az újfajta felelősségvállalásban. Az itt található könyvek hónapról hónapra bemutatják a kis jövevény növekedését és fejlődő képességeit. Ezek a források arra vonatkozóan is tartalmazhatnak tanácsokat, hogyan lehet megbirkózni az új időbeosztással, igényekkel, és azzal a stresszel, ami a családban a kisbabához való alkalmazkodással jár. Kényelmes ülőalkalmatosságok biztosítják a pillanatnyi pihenőt a szülői magazin átfutására, vagy arra, hogy egy közös notebookon a szülő időpontot egyeztessen valamelyik egészségügyi intézménybe. Beszélgetni lehet más szülőkkel, akiknek hasonló korú gyermekeik vannak, de akár meg is lehet etetni a kicsit. Ez a gondoskodó környezet bizalmat épít a szülőben, aki látja, hogy a közösség felelősséget érez és hajlandóságot mutat minden gyermek jóllétének biztosítására.

Magyarra fordította: Béres Judit és Szinger Veronika

Megjegyzés

A dokumentum eredetileg *Guidelines for Library Services to Babies and Toddlers* címen, angolul jelent meg 2007-ben, Hágában, az IFLA kiadásában, az IFLA Libraries for Children and Young Adults Section koordinálásában. ISBN 978-90-77897-16-4 (IFLA Professional Report no. 100). A fordítás angol eredetiből készült, így eltérhet attól, s csak tájékoztató jellegű. A ma már nem elérhető weboldalak címeit nem tüntettük fel, csak abban az esetben, ha van alternatív cím. A dokumentum magyarra fordítása és közzlése az IFLA és az OSZK között létrejött 2018. július 19-i engedély alapján történt. Köszönet illeti a Magyar Olvasástársaságot, valamint Huszti Ágnes informatikus könyvtárost, akiknek a munkájához kapcsolódóan készült el a fordítás.

¹² Elérhető: www.natiperleggere.it

¹³ Elérhető: www.leselatte.de